Datum: 21.03.2016 Novina: Politika
Rubrika: Kultura Strana: 10

Марио Прегељ је поштовао Београд

Изложба из легата уметника чије сликарство спада у врх словеначке и југословенске уметности у првим деценијама послератног периода, изложена у „Чолаковићу” до 2. маја

Од свих словеначких уметника двадесетог века чије радове Музеј савремене уметности у Београду поседује у својој колекцији, као што су Антон Гојмир Кос, Стане Крегар, Габријел Ступица, Марко Шуштарчич, Максим Седеј, Јанез Берник и други, једино је опус Марија Прегеља заступљен у форми легата. Дела овог великог поштоваоца Београда, због чега је аутор и одлучио да после његове смрти она буду равноправно завештана љубљанској Модерној галерији и Музеју савремене уметности у Београду, изложена су на поставци у Легату Милице Зорић и Родољуба Чолаковића до 2. маја ове године.

„Аутопортрет са палетом”, 1964.

„Оборена трпеза”, 1966.

Његово сликарство стоји раме уз раме са Петром Лубардом, Крстом Хегедушићем… Реч је о човеку који представља сам врх словеначке и југословенске уметности у првим деценијама послератног периода. Како објашњава Светлана Митић, виши кустос МСУБ и аутор поставке, његов рад незаобилазан је у сагледавању слојевитости социјалистичког модернизма на нашим просторима. Прегељ се читавог живота осим сликарством бавио и графиком, литографијом, таписеријом, и за њега посебно важном, књижевном илустрацијом, за коју је и награђиван више пута.

– О његовом уметничком значају и друштвеном признању говори и чињеница да је два пута представљао југословенску уметност на Бијеналу у Венецији (1954. и 1956) као и да је реализовао монументалну композицију – мозаик „Сутјеска” у Палати Федерације 1962, за коју је и награђен другом наградом на конкурсу расписаном том приликом (прва награда није додељена). Његово стваралаштво посебно је занимљиво због специфичног односа који је имао према главном току развоја тог правца, произашлом из интересовања за људску фигуру, као носиоца различитих егзистенцијалистичких садржаја, а што ће педесетих година изазвати критику једног дела стручне јавности која ће овакву оријентацију ка егзистенцијализму оценити као штетну по развој југословенског социјалистичког друштва. Поред тога што је био професор на Ликовној академији у Љубљани од 1948. био је председник СЛУЈ-а у (1960–1964) где је, својим врло отвореним ставовима, указивао на недоследности у развоју домаће уметничке сцене, највише по питању сукобљавања модерниста и реалиста – каже наша саговорница.

За Прегељову биографију од значаја је и чињеница да је ратне године, тачније 32 месеца од 1941. до 1943. провео у заробљеничким логорима Немачке и Италије, што се дубоко урезало у свест уметника. То је била својеврсна друга страна његове личности – извор најдубље сумње и неповерења у највише европске и цивилизацијске вредности, што ће бити и дубоко уписано у његов уметнички рад.

Посебну причу чини повезаност између Прегеља и Београда. О уметничкој сцени која је стасавала у престоници овај стваралац гајио је високо мишљење. Не заборавимо, подсећа кустоскиња, то су биле године великог полета, интензивне размене са иностранством, оснивања значајних уметничких манифестација као што су Октобарски салон (1960), Тријенале југословенске ликовне уметности (1961) и установа културе које ће у каснијем периоду имати значајну улогу.

– У таквим околностима Прегељ је био чест гост Београда, за којег су га, поред професионалне, везивале и пријатељске везе. О том периоду сарадње и дружења са Прегељом и Модерном галеријом из Љубљане пише и Миодраг Протић у свом мемоарском делу „Нојева барка”. Сигурно да су ова искуства била један од разлога за одлуку коју је донео у вези са завештањем својих дела. Београду су, тада, припале 52 слике, 22 рада рађена техником гваша, акварела и пастела као и три серије графика. МСУБ је и знатно раније, још у периоду формирања уметничких збирки, колекционирао више дела овог уметника од који су поједина („Барка”, „Логор”, „Свакодневни хлеб” и „Лежећа фигура”) била заступљена већ у првој сталној поставци музеја, отвореној 1965 – закључује Светлана Митић.

Прегељ је био наклоњен Пикасу, Гоји, Ел Греку, Веласкезу, чије ће га сликарство ослободити од академских стереотипа. Његови биографски подаци откривају да су, поред домаће атмосфере и касније личних афинитета у вези са одређеним писцима и филозофима, ту били и сусрети с античком културом, који су веома важни за формирање његовог каснијег личног језика симбола.

М. Димитријевић